การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

An Application the four Principles of Iddhipada School Administration under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5

พระณัฐวัฒน์ อภิปุณฺโญ (โชติธนมงคลกิจ)
Phra Nattawat Apipunyo (Chotthanamongkholkit)
มหาวิทยาลัมหาจุฬาลงกรราชณวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: nuttawat.chot@gmail.com
(**Received**: April 2, 2022/ **Revised**: December 24, 2022/ **Accepted**: December 31, 2022)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 2) เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยการใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน 1) กลุ่มตัวอย่าง ได้ผลการวิจัยดังนี้ การประยุกต์ใช้ หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีค่ามาก มีดังนี้ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 พัฒนาบุคลากรให้มีใจรักในสายวิชาการ จัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการให้กับบุคลาการทางการศึกษาทั้งในและนอกสถานที่ 2) ด้านการบริหารงานงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ไตร่ตรองในการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า มีการจัดทำแผนการดำเนินงานด้านงบประมาณประจำปี มีการใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์ 3) ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ควรมีการพิจารณาความสามารถของบุคลากรและมอบหมายงานตามความถนัด ในสาระการเรียนรู้ที่ได้จบการศึกษา และ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอิทธิบาท 4 ควรอาศัยความพอใจ ขยันหมั่นเพียรในหน้าที่ที่ความรับผิดชอบพิจารณาใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบในการดำเนินงาน

คำสำคัญ: หลักอิทธิบาท 4; การบริหารสถานศึกษา; สถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the application of the Four Iddhipada Dhammas in the administration of primary educational institutions under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5; 2) to compare the application of the Four Iddhipada Dhammas in the administration of primary educational institutions under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5, based on the samples' factors: positions, school size, and work experience; 3) to propose the guideline of the application of the Four Iddhipada Dhammas in the administration of primary educational institutions under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 5. This study was carried out by means of mixed-method research. The guideline of the application of the Four Iddhipada Dhammas in the educational institution administration was that (1) in terms of the academic administration based on the Four Iddhipada Dhammas, the personnel should be developed to have academic passion and workshop activities for educational personnel both on-site and off-site should be arranged. (2) In terms of the budget administration based on the Four Iddhipada Dhammas, the budget should be used wisely. There should be an annual budget operating plan. The budget should be used for benefits. (3) In terms of the personnel administration based on the Four Iddhipada Dhammas, personnel competence should be considered in assigning tasks according to their aptitude in their education field. (4) In terms of general administration based on the Four Iddhipada Dhammas, the operation should be managed with satisfaction, diligence, responsibility, and careful consideration.

Keywords: Four Iddhipada; School Administration; School

1. บทนำ

ในยุคปัจจุบันเรื่องของการบริหารการศึกษา (Education Administration) เกิดกระแสเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งเกิดจากการผลักดัน จากสถานการณ์ต่าง ๆ และจากแหล่งต่าง ๆ ของสังคม แล้วค่อย ๆก่อตัวจนมีพลังถึงขั้นเกิดกระแสปฏิรูปการศึกษาเป็นระยะ ๆ เมื่อมีแรงหนุนจากกระแสอื่น ๆ เช่น กระแสโลกาภิวัฒน์ กระแสปฏิรูปการเมืองที่สำคัญคือนโยบายของผู้บริหารในระดับประเทศ ก็จะมีพลังของกระแสมากขึ้น (พระครูสังฆรักษ์ไชยรัตน์ ชยรตโน, 2558: 230) ซึ่งเกิดจากความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยโดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ นำไปสู่การวิวัฒนาการใหม่ทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลร้ายต่อมวลมนุษย์ เกิดภัยอันตรายต่างๆ คุกคามต่อคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติ สังคมไทยจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยการพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะพื้นฐานในการเรียนรู้ในด้านทักษะต่างๆ โดยเฉพาะในด้าน การศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาปรับเปลี่ยนให้ทันกับ กระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยกลุ่มเป้าหมายที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคือ กลุ่มผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่สำคัญต่อการศึกษา คือ ผู้บริหารทางการศึกษา อาจารย์สอน ให้มีโดยเฉพาะในด้าน การ

ศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาปรับเปลี่ยนให้ทันกับ กระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยกลุ่มเป้าหมายที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคือ กลุ่มผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่สำคัญต่อการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2553 มาตรา 37 ได้บัญญัติ ให้การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษาโดยคำนึงถึงระดับของการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรมและความเหมาะสมทางด้านอื่นด้วยร่วมถึงการจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายจิตใจสติปัญญาอารมณ์ สังคมการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือผู้ที่มีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ โดยมีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดในรูปแบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย และสำหรับคนที่มีความสามารถพิเศษ รวมทั้งการจัดการศึกษาทางไกล และการจัดการศึกษาที่ให้บริการในหลายเขตพื้นที่การศึกษาผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารที่ดีจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน และพยายามทำตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างแท้จริง

ในทางพระพุทธศาสนา กล่าวว่า “ผู้นำหรือผู้บริหาร คือผู้ที่มีคุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม พุทธองค์ตรัสไว้ในโคปาลสูตร โดยการเปรียบเทียบฝูงโค และโคจ่าฝูงเกี่ยวกับผู้นำและผู้บริหาร ตลอดผู้ตามไว้ว่า เหมือนหัวหน้าฝูงว่ายน้ำไปสู่ฝั่งตรงกันข้ามหากโคหัวหน้าฝูงว่ายไปตรง ฝูงโคทั้งหลายก็ตรงตามกัน และประสบกับความปลอดภัย หากโคหัวหน้าฝูงพาว่ายไปคด โคทั้งฝูงที่ติดตามย่อมจะดำเนินไปคด และประสบกับความลำบากฉันใดในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้น บุคคลผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ หรือเป็นผู้นำหากมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต หรือในการปกครองแล้ว ผู้ตามย่อมจะเดินตามแบบของผู้นำด้วยดี และประสบกับความปลอดภัย หากว่าผู้นำ หรือหัวหน้าไม่ประกอบด้วยคุณธรรมในการดำเนินชีวิตหรือในการปกครองแล้ว ผู้ตามย่อมจะดำเนินไปตาม และประสบกับความลำบาก ฉันนั้น” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2021: Online)

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ให้ประสบผลสำเร็จ จำเป็นที่จะต้องฝึกฝนอบรมตนเองให้มีการเลือกหลักธรรมมาปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายว่าการจะเป็นนักบริหารที่เก่งและดีเราควรปฏิบัติธรรมอะไรบ้าง เพื่อตอบคำถามนี้เราต้องทราบก่อนว่านักบริหารทำหน้าที่อะไรซึ่งการบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ดังนั้นนักบริหารต้องมีหลักธรรมหรือนำธรรมะข้อใดข้อหนึ่งมาเป็นแนวทางปฏิบัติจึงจะสามารถแก้ปัญหานั้นได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นบุคลากรในองค์กรจะทำงานเป็นทีมได้ดียิ่งขึ้นจะต้องมีนักบริหารที่ดีคอยกำกับดูแล นักบริหารที่ดีในทางธรรม คือ ต้องมีอิทธิบาท 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา (8400.org, 2564: ออนไลน์) เพื่อให้การทำหน้าที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดกำลังใจในการสั่งสมบุญบารมีให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปตามลำดับ ก็นับได้ว่าเป็นทั้งญาติ เป็นทั้งพวกพ้อง และเป็นทั้งเพื่อนของสังคม ตลอดทั้งเป็นผู้อบรมสั่งสอนที่น่าเชื่อถือได้ แก่บุคลากร ซึ่งจะมีทั้งคนดีมีศีลธรรม มีธรรมะเป็นเครื่องประคับประคองตนอยู่ในหนทางแห่งความดีงาม

ผู้บริหารควรยึดหลักธรรมะทางพระพุทธศาสนายึดถือไว้เป็นเครื่องประครองตนให้ดำเนินชีวิตอยู่ในหนทาง ที่ดีงาม ถ้ามนุษย์ได้พบปะผู้คนในสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ เป็นผู้ที่มีศีลธรรมมีธรรมะทาง พระพุทธศาสนายึดถือไว้เป็นเครื่องประครองตนเอง ให้อยู่ในกรอบแห่งศีลธรรมที่ดีงามมาเป็นเพื่อน มาเป็นกัลยาณมิตร ก็เท่ากับมนุษย์คนนั้นได้รู้จักกับบัณฑิต ได้บัณฑิตได้คนดีมาเป็นเพื่อนมาเป็นกัลยาณมิตร เพราะเพื่อนดีย่อมจะแนะนำ

และนำพาให้ทำความดี ให้มีศีลธรรม ให้ตั้งตนอยู่ในทางแห่งความดีงาม เพื่อนดีย่อมจะชี้แนะคอยตักเตือนไม่ให้พลั้งเผลออยู่ในทางแห่งความชั่ว

ประเด็นปัญหาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 การดำเนินโครงการโรงเรียนประชารัฐ ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้นั้น เป็นนโยบายใหม่ของรัฐบาล ยังพบอุปสรรคและปัญหาของแต่ละโรงเรียนอยู่บ้าง ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5, 2564: 17-18) จึงต้องชี้แนะแผนและการพัฒนาการดำเนินงาน โดยการบูรณาการ นำหลักธรรมมาช่วยในการทำแผนเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลสำฤทธิ์ ที่มีประสิทธิภาพให้มากที่สุดในการขับเคลื่อนนโยบายโรงเรียนประชารัฐต่อไป

ดังนั้นการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาการบริหารงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยรวบรวมการบริหารทั้ง 3 ทักษะการเรียนรู้ ในการบริหารการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการ บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 เพื่อนำแนวทางไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาการบริหารสถานศึกษา ให้เข้ากับนโยบายของทางภาครัฐ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้รับบริการทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็น นักเรียน ผู้ปกครอง และรวมไปถึงชุมชน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 จำแนกตาม ตำแหน่ง ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

3. เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีการศึกษาขั้นตอนในการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 รวมถึงผลการดำเนินงานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งในและต่างประเทศ มีกอบแนวคิดในการบริหารดังนี้ 1) แนวคิดและทฤษฎีในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา 2) แนวคิดขอบข่ายการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา 3) แนวคิดในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา

2) เปรียบเทียบความคิดเห็นการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 มีวิธีดำเนินการเป็นอย่างดี จำนวน 3 แห่ง คือ เลือกเจาะจง เครื่องมือที่ใช้และขั้นตอนในการเก็บข้อมูล คือ ศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล

3) ศึกษาแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 เป็นการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน จำนวน 12 คน คือ เลือกเจาะจง เครื่องมือที่ใช้และขั้นตอนในการเก็บข้อมูล คือ ศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2

1) การนำผลการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มาจัดทำรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5

2) การสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 ในการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน มายืนยันผลการวิเคราะห์ ตามขั้นตอนที่ 1

3) การปรับปรุงการเปรียบเทียบความคิดเห็นการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 ผู้วิจัยนำผลมาประเมินความเหมาะสมผลการแสดงความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอคำชี้แนะเพื่อให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3

1) นำการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 ที่ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ ตามขั้นตอนที่ 2 จัดประชุมสัมมนาแสดงความคิดเห็นจากผู้อำนวยการสถานศึกษา แบบเจาะจงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) สรุปผลการประเมินการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5

4. ผลการวิจัย

1. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 3.95 , S.D.= 0.35) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมี คือ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานทั่วไป และด้านการบริหารงานบุคคล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดมี ด้านการบริหารงานวิชาการ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ดังนี้

1) ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 3.94, S.D.= 0.35) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนมีการส่งเสริมด้านทางวิชาการแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง รองลงมา คือ มีผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนขยันหมั่นเพียรในการส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้แบบครบวงจร และผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอยู่เสมอ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนพึงพอใจในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนที่มีคุณภาพ

2) ด้านการบริหารงานงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 3.95, S.D.= 0.34) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนตรวจสอบการบริหารเงินและการบริหารบัญชีอยู่เสมอ รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน

จัดสรรงบประมาณตามระบบถูกต้องชัดเจน ตามแผนโครงการ และผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนพิจารณาไตร่ตรองในการอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณอย่าง เหมาะสม และคุ้มค่า ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารงบประมาณที่ ชัดเจน

3) ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 3.94, S.D.= 0.33) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนมีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนมีระบบการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษที่ชัดเจน และผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนมีการพิจารณาการลาทุกประเภทของครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่ถูกต้องตามระเบียบ

4) ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 3.95, S.D.= 0.36) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดำเนินงานธุรการ อย่างมีประสิทธิผล รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนมีการส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กรหน่วยงานและสถานบัน สังคมอื่นที่จัดการศึกษาอยู่เสมอ และผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนมีการกำหนดนโยบายและการวางแผนการบริหารจัดการศึกษาและ พัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนมีการส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากรและ บริหารทั่วไปอย่างต่อเนื่อง

2. การเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

1) จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีความคิดเห็นแต่งต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากกว่า 0.05

2) จำแนกตามขนาดสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสถานศึกษา ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีความคิดเห็นแต่งต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากกว่า 0.05

3) จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปี 11-20 ปี และ 21 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นแต่งต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมากกว่า 0.05

3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

1) ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนได้นำเอาหลักอิทธิบาท 4 มาบรูณาการในการบริหารงานวิชาการ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของตนเอง พัฒนาบุคลากรให้มีใจรักในสายวิชาการ โดยให้มีการจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการให้กับบุคลาการทางการศึกษาทั้งในและนอกสถานที่ เพื่อการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ

2) ด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการบริหารงานบุคคล ได้นำเอาหลักอิทธิบาท 4 มาบรูณาการในการบริหารงานบุคคล ต้องพิจารณาความสามารถของบุคลากร และมอบหมายงานตามความถนัด ในสาระการเรียนรู้ที่ได้จบการศึกษาเพื่อให้เกดประสิทธิภาพสูงสุดกับตัวผู้เรียน และพร้อมกับส่งเสริมพลังด้านบวก สร้างขวัญกำลังใจมีสวัสดิการแก่ครูบุคลากร ส่งเสริมให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างกัลยาณมิตรในการทำงาน

3) ด้านการบริหารงานงบประมาณตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการบริหารงานงบประมาณ ได้นำเอาหลักอิทธิบาท 4 มาบรูณาการในการบริหารงานงบประมาณ จำเป็นต้องมีการพิจารณา ไตร่ตรองในการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า มีการจัดทำแผนการดำเนินงานด้านงบประมาณประจำปี มีการใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามแผนงานที่วางไว้มีการจัดทำบัญชีอย่างเคร่งครัดตามระบบราชการอย่างโปร่งใส สามารถตรวจสอได้

4) ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการบริหารงานงบประมาณ ได้นำเอาหลักอิทธิบาท 4 มาบรูณาการในการบริหารงานทั่วไป จำเป็นต้องอาศัยความพอใจ ขยันหมั่นเพียรในหน้าที่ความรับผิดชอบ พิจารณาใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบในการดำเนินงาน มีการจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ จัดกิจกรรมเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและเสริมขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ และมีการติดตาม ประเมินผลการทำงานด้านต่างๆ ในองค์กรของตนเอง

5. อภิปรายผล

สรุปผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญอภิปรายผล ดังนี้

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ในครั้งนี้มีประเด็นที่สำคัญ และน่าสนใจนำมาอภิปลายผล ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.95) ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีการนำหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา มาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ทั้งในด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกันกับ งานวิจัย พระอภินันท์ กนฺตสีโล (สิงมาดา) (2563) ทำการวิจัยเรื่องการบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอนาดูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวมและรายด้านปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านวิมังสา รองลงมาคือด้านจิตตะและ ด้านฉันทะตามลำดับส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านวิริยะ สอดคล้องกันกับ วิเชียร พากเพียร (2555) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของฉันทะ คือ เป็นข้าศึกกับความเบื่อหน่าย ทำให้ไม่เบื่องานไม่ท้อแท้ มีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์สิ่งที่ตนรัก ทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบาที่ยาก็กลายเป็นง่าย ถ้าขาดฉันทะ ทำให้ขาดกำลังใจ เบื่องาน ทอดทิ้งงาน กลายเป็นคนจับจดไม่ก้าวหน้า ดังนั้นการบูรณาการหลักฉันทะเข้ากับการบริหารสถานศึกษา จึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำความเข้าใจ มีความรักเอาใจใส่เป็นอย่างมาก เพราะว่างานที่มีความเข้าในตน ในคน และในงานถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษา ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีกำลังใจต่อสู้ป้องกันสร้างสรรค์ด้วยความรัก ทำให้งานหนักกลายเป็นงานเบาที่ยากก็กลายเป็นง่าย ถ้าขาดฉันทะ ทำให้ขาดกำลังใจ เบื่องาน ทอดทิ้งงาน กลายเป็นคนจับจด ไม่ก้าวหน้า

2. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จำแนกตามสถานภาพ พบว่า ดังนี้

1) ตำแหน่งหน้าที่ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เป็นการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม มีการทำหน้าที่หลากหลายหรือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จึงทำให้มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ซึ่งสอดคล้องกันกับ งานวิจัยของ พรพรรณ์ วงศ์สุวรรณ (2556) ได้ทำวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษานากลาง 5 นักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ผลการวิเคราะห์การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ต่างกัน ตามหลักอิทธิบาท 4 ในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษานากลาง 5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 โดยภาพรวมพบว่า พบว่า โรงเรียนภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 นำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ในระดับมาก

2) ขนาดสถานศึกษา ต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ไม่แตกต่างกันซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นไปอย่างนี้เพราะว่าความคิดเห็นในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 นั้นไม่มีผลต่อการนำใช้ในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญก์วฬาภรณ์ กลิ่นนิ่มนวล (2554) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ระดับการศึกษาของบุคลากรต่างกันมีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลกตามหลักอิทธิบาท 4 ไม่แตกต่างกัน

3) ประสบการในการทำงาน ต่างกัน มีความเห็นต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ไม่แตกต่างกันซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นไปอย่างนี้เพราะว่าประสบการณ์ในการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนไม่ต่างกัน สอดคล้องกับการวิจัยของ พระวัชรินทร์ ชินวโร (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ผลวิจัยพบว่า ประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ไม่แตกต่างกัน เพราะการทำงานและอายุไม่แตกต่างกันมากทำให้การการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารบริหารสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน

6. องค์ความรู้ใหม่

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ทั้ง 4 ด้านดังนี้

1) ด้านการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษายึดหลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการศึกษาวางแผนหลักสูตรท้องถิ่น จัดให้มีการนิเทศ กำกับติดตาม การวัดผลและประเมินผล

2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ ผู้บริหารสถานศึกษายึด หลักอิทธิบาท 4 ในการ บริหารจัดการงบประมาณคือ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดระบบการบริหารงบประมาณที่คล่องตัว โปร่งใส่ ตรวจสอบได้

3) ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษายึดหลักอิทธิบาท 4 ในด้านกาวางแผนอัตรากำลังการสรรหา การมอบหมายงาน การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้ปฏิบัติตามระเบียบวินัย

4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษายึดหลักอิทธิบาท 4 ในการวางแผนการ

บริหารจัดการศึกษาและพัฒนาองค์กรที่เกี่ยวข้องกับงานด้านบุคลากร ผู้เรียน งานธุรการ งานอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมและอุปกรณ์ การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย ผู้วิจัยขอเสนอว่า ควรมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนทุกระดับชั้นของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนทั้งหมด เพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านผลการเรียนการสอนของนักเรียน และพัฒนาในด้านการบริหารโรงเรียน ควรมีการประยุกต์หลักอิทธิ ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนปริยัติธรรมทุกระดับควรส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงานวิชาการ ในการจัดการเรียนการสอนของครูทั้งในด้านกายภาพ การบริหารการจัดการการเรียนการสอน และบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ จากการศึกษาครั้งนี้ยังมีประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่า ทางด้านการบริหารวิชาการ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 มีผลวิจัยพบว่า มีค่าต่ำสุดควรนำผลการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในการวางแผนการบริหารสถานศึกษา และควรนำแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ได้จากการศึกษามาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาให้มีความชัดเจนมากขึ้นในการบริหารงานทางด้านวิชาการให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป จากการศึกษาครั้งนี้ยังมีประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรนำประเด็นอื่นๆ มาศึกษาเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

3.1 ควรมีการวิจัยเชิงทดลองเรื่อง การศึกษาการประยุกต์หลักธรรม อื่นๆ ในการนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น ไตรสิกขา ไตรลักษณ์ เป็นต้น

3.2 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบเรื่องการประยุกต์อิทธิบาท 4 ในการประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กับที่ไม่มีการนำการประยุกต์อิทธิบาท 4 ในการประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อหาความแตกต่าง

8. เอกสารอ้างอิง

กลุ่มนโยบายและแผน. (2564). *รายงานผลการดำเนินการตามแผนการปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2564*: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5.

กัญก์วฬาภรณ์ กลิ่นนิ่มนวล, (2554). *ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักงานจังหวัดพิษณุโลก ตามหลักอิทธิบาท 4*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสังฆรักษ์ไชยรัตน์ ชยรตโน. Ph.D. (2558). *การบริหารการศึกษา*. ร้อยเอ็ด: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 14 พฤษภาคม 2564. *หนังสือเสียง ภาวะผู้นำ*. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2564, จาก https://www.youtube.com/watch?v=KCR70DXU_BM.

พระวัชรินทร์ ชินวโร. (2556). *การบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พรพรรณ์ วงศ์สุวรรณ. (2556). *การบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษานากลาง 5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2*. วิทยานินธ์บริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยปทุมธานี.

พระอภินันท์ กนฺตสีโล (สิงมาดา). (2563). *การบริหารสถานศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอนาดูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2*. ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิเชียร พากเพียร. (2555). *การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านอิทธิบาท 4 สำหลับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรช.

กลุ่มนโยบายและแผน. (2564). *รายงานผลการดำเนินการตามแผนการปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2564*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5.

8400.org. (2564). *พระไตรปิฎกฉบับหลวง พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 14*. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2564, จาก https://84000.org/tipitaka/read/?22//206+9.

ภาษาอังกฤษ

Group policy and plan. (2021). *Report on the implementation of the operational plan for the fiscal year 2021*. Khon Kaen Primary Educational Service Area Office, Region 5.

Group policy and plan. (2021). *Report on the implementation of the action plan for the fiscal year 2021*. Khon Kaen Primary Educational Service Area Office, Region 5.

Kanwalaporn Klinnimnuan, (2011). *Efficiency of Phitsanulok Provincial Office Management. According to the principle of Idthibaht 4.* Master's degree thesis. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Phrakhru Sangkarak Chaiyarat Chayaratano. Ph.D. (2015). *Educational Administration*. Roi Et: Mahamakut Buddhist University.

Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). 14 May 2021. *Audiobook Leadership*. Retrieved 10 June 2021, from https://www.youtube.com/watch?v=KCR70DXU_BM.

Phrawacharin Chinwaro. (2013). *Academic administration according to the Principle of Influence 4 of schools under Nakhon Si Thammarat municipality*. Thesis on Buddhism. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Pornpan Wongsuwan. (2013). P*ersonnel management of educational institute administrators according to the Principle of Influence 4 in the Na Klang Educational Quality Development Network Center 5, Nongbualamphu Primary Educational Service Area Office, Region 2. Wittayanin*. Administration of Education. Pathumthani University.

Phra Aphinan Kantasilo (Singmada). (2020). *Educational institute administration according to the principle of Iddhipad 4 in basic educational institutes, Na Dun District, under the Maha Sarakham Primary Education Area Office, Region 2*. Master of Education. Chulalongkornrajavidyalaya University.

8400.org. (2564). *The royal Tipitaka Phra Suttanta Pitaka*, Volume 14. Retrieved June 10, 2021, from https://84000.org/tipitaka/read/?22//206+9.

Wichien Phakpian. (2012). *Construction of a moral assessment test on influence 4 for grade 6 students*. Master's Degree Education Thesis. Srinakharinwirot University.